

13. Кондратьев Я.Ю. Гражданские формирования с охороны порядка и борьба с преступностью: минувшее и современное // Форпост. Милиция Украины. 2001. - № 4. - С. 16-18.

14. Державний архів Донецької області.-Ф.326 "Донецкий областной комитет Коммунистической партии Украины. Особый сектор. Секретная часть" - Оп.15. - Спр.146 "Информации обкома Коммунистической партии Украины в ЦК Коммунистической партии Украины по вопросам работы административных органов". - 30 арк. - Арк. 9.

15. Центральный державний архів громадських об'єднань України. - Ф. 1 "Центральный комитет Компартии Украины". - Оп. 25. - Спр. 60 "Копия информации до ЦК КПРС, информации обкомов партии, Верховного суда УРСР та інших організацій про хід виконання постанови ЦК КПУ і РМ УРСР "Про заходи по підсилению борьбы с преступностью". - 304 арк. - Арк. 69-72.

УДК 351.745.7

М.Л. Грібов

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ

У статті визначено перелік, коротко розкрито зміст та проведено класифікацію принципів діяльності оперативної служби МВС України.

Ключові слова: *оперативно-розшукова діяльність, принципи, підрозділи оперативної служби.*

В статье определен перечень, коротко раскрыто содержание и проведена классификация принципов деятельности оперативной службы МВД Украины.

Ключевые слова: *оперативно-розыскная деятельность, принципы, подразделения оперативной службы.*

The list of the principles of the activity in the intelligent service of the Ukrainian Ministry of Home Affairs, their brief contents and classification are given in this article.

Key words: *detective activity, principles, intelligent service unit.*

Спеціальні негласні поліцейські підрозділи завжди відігравали та відіграють важливу роль у боротьбі із злочинністю. В нашій державі однією з найбільш потужних негласних структур, на які покладено поліцейські функції є оперативна служба МВС України. На сучасному етапі використання її сил і засобів є одним з найважливіших елементів протидії злочинності. Велика перевага проведення оперативно-розшукових заходів (ОРЗ) силами підрозділів оперативної служби (ПОС)

полягає у високому ступені їх конспіративності, що дозволяє вчасно отримувати інформацію необхідну для виявлення, припинення та розкриття злочинів.

Ефективній діяльності оперативної служби заважає комплекс проблем організаційно-правового характеру. Одною з головних складових вирішення цих проблем є розробка теоретичних засад діяльності ПОС.

Засади - це основні, вихідні положення чого-небудь [1]. Тому вважаємо, що до засад будь-якої діяльності належать її принципи, тобто, керівні ідеї про найбільш істотні закономірності, що мають основне значення, ті правила, з яких немає виключень [2, с. 941]. *Отже досліджуючи засади діяльності ПОС, необхідно визначити її принципи, розкрити сутність кожного з них та провести їх класифікацію, що і є метою даної статті.*

Очевидно, що принципи діяльності ПОС мають відповідати принципам ОРД. Тож для вирішення окресленого завдання необхідно дослідити систему принципів оперативно-розшукової діяльності.

Як слушно зауважують К. К. Горяїнов, В. С. Овчинський, Г. К. Сінілов, А. Ю. Шумілов, принципи ОРД мають не лише теоретико-пізнавальне, а й прикладне значення. Саме принципи визначають поведінку суб'єктів ОРД, коли прогалини в законодавстві спричиняють сумніви у тому як потрібно діяти в тій чи іншій ситуації [3, с. 18]. Будучи закріпленими в юридичних нормах законодавчих актів, зазначає М. А. Погорецький, принципи оперативно-розшукової діяльності мають визначальне значення для регулювання правових відносин, які складаються в цій правовій сфері, а також для оперативно-розшукової практики, забезпечуючи правильне застосування правових норм, прийняття законних та обґрунтованих рішень [4].

Вчені по-різному підходять до переліку та класифікації принципів ОРД. Виходячи зі змісту ст. 4 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", О. М. Бандурка, Б. І. Бараненко, Е. О. Дідоренко, О. Ф. Долженков, А. Ф. Думко та інші науковці виокремлюють три загальні принципи цієї діяльності (законність, дотримання прав і свобод людини, взаємодія з органами управління і населенням)[5, с. 58; 6, с. 31-33; 7, с. 515-517; 8, с. 60-63].

В. Л. Грохольський, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв, В. П. Пилипчук, В. Л. Регульський Р. А. Халілев, А. М. Щуровський, В. А. Ященко та інші вчені деталізують принцип дотримання прав і свобод людини через його поділ на окремі положення відповідно до ст. 28-32 Консти-

туції України. Грунтуючись на цьому, науковці виокремлюють конституційні принципи ОРД, а саме: особистої недоторканості людини і громадянина; недоторканості житла; таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; поваги до гідності особи; невтручання в особисте і сімейне життя особи[9-13]. Окрім тих, що вказані у законі, до загальних принципів ОРД вони зараховують низку інших, а саме: об'єктивної істини; моральності та професійної етики; соціальної справедливості; позапартійності; відкритості для демократичного цивільного контролю, плановості та науковості; взаємодії і координації; розмежування сфер діяльності суб'єктів ОРД; адекватності заходів ступеню суспільної небезпеки протиправної діяльності; мінімального втручання в права та свободи людини; незалежності у отриманні та поданні отриманої інформації.

Інколи з числа загальних принципів ОРД виокремлюють групу організаційно-управлінських принципів цієї діяльності, до якої включають плановість та координацію [10, с. 159].

Всі дослідники виокремлюють групу галузевих принципів ОРД. Погляди на їх перелік є різними. Єдність спостерігається лише у визначенні окремих принципів, а саме: поєднання гласних і негласних заходів, наступальності, конспірації. Окрім цього, у різних працях до числа спеціальних принципів ОРД зараховують низку інших, зокрема: соціального і правового захисту учасників ОРД; безперервності; мобільності; виключності (використовується в особистих випадках); забезпечення безпеки всіх учасників ОРД; динамічності тактичної операції; повноту фіксації злочинних дій фігурантів і результатів отриманих під час оперативно-розшукової діяльності; достовірність та повноту відображення фактів[12, с. 330], конфіденційності негласного співробітництва, внутрішньої безпеки [10, с. 153], оптимізації, раціональності, економії та організації ОРЗ [6, с. 35], цілеспрямованості, доцільності, позавідомчого контролю, оскарження дій органу, що здійснює ОРД [14, с. 157-160] та ін.

Всі зазначені принципи потребують дослідження в площині діяльності ПОС. Проте їх значна кількість, суперечливість класифікацій та різне розуміння науковцями сутності окремих із них вимагає комплексної наукової розробки з метою створення єдиної обґрунтованої концепції принципів ОРД. Ми спробуємо запропонувати власний варіант систематизації цих принципів, що слугуватиме впорядкування дослідження принципів ОРД в контексті діяльності підрозділів оперативної служби.

Результати аналізу поглядів вітчизняних дослідників на систему принципів ОРД дозволяють погодитися з твердженням російських науковців [3, с. 18] про те, що за основу класифікації цих принципів зазвичай беруть такі критерії як широта кола суспільних відносин на які вони розповсюджуються, безпосереднє визначення у оперативнорозшуковому законодавстві та зміст і характер самих принципів.

За колом суспільних відносин на які розповсюджуються принципи виокремлюють загальні (характерні для будь-якої державно-правової діяльнісної системи) та галузеві (притаманні лише ОРД). За визначенням у законодавстві - безпосередньо регламентовані правовими нормами та такі, що логічно з них витікають. За змістом та характером самих принципів - соціальні, політичні, економічні, організаційні, правові, процесуальні та ін.

Виходячи з того, що принципи законності, поваги до гідності та дотримання прав і свобод людини, взаємодії з органами управління і населенням, гуманізму, рівності перед законом, соціальної справедливості; позапартійності поширюються на будь-яку державно-правову діяльнісну систему, вважаємо їх до загальними принципами ОРД. Крім того, до даної категорії зараховуємо і організаційно-управлінські принципи, оскільки вони є тими правилами, за якими здійснюється державне управління у будь-якій сфері суспільних відносин. Зокрема це принципи: науковості, плановості та координації.

До категорії загальних принципів ОРД зарахуємо і ті, що є характерними для всієї правоохоронної діяльності, а саме: об'єктивної істини (повноти та достовірності), моральності та професійної етики; адекватності заходів ступеню суспільної небезпеки протиправної діяльності; мінімального втручання в права та свободи людини; незалежності і оперативності у отриманні та поданні отриманої інформації.

Основоположним принципом ОРД науковцями визнається принцип законності, що є фундаментальним положенням, яке зумовлює існування та пронизує всю систему принципів ОРД [5, с. 58].

Дослідження поняття законності в діяльності ПОС можливе лише через вивчення його змісту в теорії права в цілому та у теорії ОРД зокрема. Системний аналіз поглядів фахівців у зазначених галузях юридичної науки [5, с. 58; 13, с. 61, 65; 15, с. 42; 16, с. 120; 17, с. 14-17; 18, с. 299], а також практичної діяльності дозволив дійти висновку, що принцип законності в роботі ПОС полягає у точному та неухильному виконанні та дотриманні Законодавства України їх посадовими осо-

бами при організації та проведенні ОРЗ. Вимогами законності щодо конкретних оперативно-розшукових заходів ПОС є: застосування лише з метою боротьби зі злочинністю; наявність відповідних формальних підстав (завдання оформленого на підставі матеріалів ОРС); суворозвітність у вигляді оформлення відповідних документів за результатами оперативно-розшукових заходів; виключення можливості використання при проведенні ОРЗ засобів, які заборонені законодавством чи непередбачені Законом України про ОРД або можуть застосовуватися лише з дозволу суду; унеможливлення використання результатів ОРЗ не за призначенням; виключення можливості фальсифікації результатів ОРЗ; неприпустимість порушення прав і свобод громадян, які є об'єктами ОРЗ, використовуються як джерела інформації, залучаються до виконання завдань ПОС; неприпустимість посягання на інші суспільні відносини, що охороняються законом.

В ході дослідження ми також дійшли висновку, що принцип законності, принцип дотримання прав і свобод громадян та окремі конституційні принципи ОРД (принцип свободи та особистої недоторканності людини й громадянина; принцип поваги до гідності особи; принцип таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; принцип невтручання в особисте й сімейне життя людини; принцип презумпції невинуватості) співвідносяться як загальне, особливе та приватне.

Аналіз праць присвячених вивченню сутності гуманізму як філософської категорії та керівної ідеї окремих видів людської діяльності [19; 20; 21; с. 272; 22; 23, с. 140,141; 24, с. 131-132], а також як принципу ОРД [3, с. 65; 25, с. 20;] дозволив до змісту принципу гуманізму ОРД зарахувати правила рівності всіх людей перед законом, а також ставлення до людини її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки, як до найвищої соціальної цінності. Надання засадам гуманізму статусу загальнообов'язкових правил через відповідні норми Конституції є формою його юридичного втілення. Доцільно закріпити принцип гуманізму безпосередньо в Законі України "Про оперативно-розшукову діяльність" як орієнтир для поведінки оперативного працівника.

Гуманізм в діяльності ПОС є керівною ідеєю ставлення до об'єктів ОРЗ, а також осіб які використовуються під час проведення ОРЗ з позицій визнання їх життя, здоров'я, честі, гідності найвищою соціальною цінністю, а також рівності всіх людей поперед законом.

Ідея гуманізму діяльності ПОС втілюється у таких правилах:

- доручення гласних оперативних підрозділів на оперативно-розшукові заходи виконуються у тих випадках, коли у інший спосіб органи дізнання не можуть отримати інформацію необхідну для захисту суспільних відносин, що охороняються законом від злочинних посягань;

- перелік, інтенсивність та тривалість заходів по відношенню конкретного об'єкта мають відповідати ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань та загрози інтересам суспільства і держави.

- пріоритетом діяльності ПОС є використання їх сил і засобів для запобігання злочинам.

- забороняється під час легендованого спілкування використовувати засоби які негативно впливають на психіку людини, загрожують її життю або здоров'ю, заподіюють їй фізичне або моральне страждання, призводять до поширення відомостей (вигаданих або справжніх) про обставини особистого життя особи.

- забороняється використовувати візуальне спостереження, розвідувально-пошукові заходи та легендоване спілкування для психологічного впливу на особу.

Виходячи із сутності діяльності оперативної служби, філософського розуміння поняття взаємодії та поглядів науковців на її сутність в діяльності органів внутрішніх справ [14, с.152; 13, с. 80; 26], ми дійшли висновку, що загальний принцип ОРД, який полягає у взаємодії її суб'єктів з населенням можна виключити з переліку принципів діяльності ПОС. Незважаючи на те, що між населенням та підрозділами оперативної служби відбувається постійна соціальна взаємодія, вона не може бути визнана спільною діяльністю, співпрацею між громадянами й оперативним підрозділом та віднесена до реалізації відповідного принципу, оскільки заснована на обмані одної із сторін іншою. Визнанням принципом діяльності ПОС їх взаємодії з органами управління також є дискусійним питанням, оскільки сам факт існування такої взаємодії є сумнівним. В даному випадку доцільно говорити про принципи координації та принцип взаємодії ПОС з гласними оперативними підрозділами та підрозділами оперативно-технічних заходів.

Аналіз поглядів науковців [5, с. 81; 27, с. 132], а також практики діяльності оперативної служби МВС України дозволив дійти висновку, що принцип координації діяльності ПОС втілюється у правилі керівного впливу суб'єктів управління на підрозділи оперативної служби та інші складники механізму державно-правової системи бо-

ротьби зі злочинністю для впорядкування їх участі у протидії кримінально-караним діянням, з метою максимально ефективного функціонування зазначеної системи.

Під принципом взаємодії ПОС з гласними оперативними підрозділами та підрозділами оперативно-технічних заходів розуміємо правило їх спільної організованої діяльності, спрямованої на вирішення конкретних завдань ОРД, заснованої на законах та підзаконних нормативних актах, погодженої за часом, місцем і конкретними об'єктами, з чітким розподілом обов'язків між суб'єктами взаємодії відповідно до методів оперативно-розшукової діяльності які можуть ними використовуватися. Така взаємодія в діяльності ПОС, як і в ОРД в цілому здійснюється у формі правових відносин [28].

Принципи науковості та плановості ОРД [25, с. 22; 29; 30; 31, с. 33] переносимо у площину діяльності підрозділів оперативної служби без жодних застережень Під принципом плановості діяльності ПОС розуміємо правило визначення їх конкретних завдань на майбутнє щодо системи проведення ОРЗ, засобів і способів виконання цих завдань, а також послідовності їх рішення і термінів виконання. Під принципом науковості діяльності ПОС - правило постійного наукового пошуку засобів удосконалення їх роботи та обов'язкового впровадження його досягнень у практику.

До числа організаційних принципів діяльності ПОС варто зарахувати такі як "поєднання єдиноначальності у вирішенні службових питань з колегіальністю їх обговорення" та "персональної відповідальності за виконання поставлених завдань", які встановлено Інструкцією МВС, що регламентує діяльність ПОС. Сутність цих принципів стає зрозумілою з їх найменувань. У працях вітчизняних науковців та навчальних виданнях з ОРД ми не знайшли вказівок на ці принципи. Водночас аналіз їх змісту та ефективне використання в діяльності ПОС дають підстави стверджувати, що їх доцільно розповсюдити на всю ОРД.

Дослідження сутності таких принципів ОРД як "об'єктивності" [5, с. 67] "об'єктивна істини" [13, с. 64], "об'єктивності й повноти" [14, с. 157-158], "усебічності, повноти і об'єктивності" [32, с. 161] дає підстави для висновку, що науковці мають на увазі одне і те саме. В діяльності ПОС слід виокремлювати принцип повноти і об'єктивності, який є правилом забезпечення максимально якісного рівня виконання завдань гласних оперативних підрозділів на проведення ОРЗ, а також правилом неупередженого ставлення до об'єктів цих заходів, недо-

пущення обвинувального чи виправдального нахилу при оформленні документів за їх результатами.

Важливим галузевим принципом ОРД, який виокремлюється вченими є принцип наступальності [8, с. 66; 13, с. 91;]. До змісту принципу наступальності ми зараховуємо правила безперервності; мобільності; динамічності, які Р. А. Халілев вважає самостійними принципами [12]. В діяльності ПОС принцип наступальності ОРД втілюється у безперервній участі в боротьбі зі злочинністю, своєчасному виконанні завдань гласних оперативних підрозділів на ОРЗ; активному застосуванні передових форм, методів та засобів оперативно-розшукової діяльності, мобільності та динамічності застосування сил і засобів.

Б. І. Бараненко та Е. О. Дідоренко слушно виокремили принципи достатності, раціональності, економії та організації оперативно-розшукових заходів [4, с. 35]. В площині діяльності ПОС ці принципи можуть бути визнані правилами, що зараховуються до змісту одного принципу – раціональної організації ОРЗ, тобто впорядкування проведення ОРЗ таким чином, щоб при мінімальному використанні сил і засобів своєчасно та у повному обсязі виконувати поставлені завдання з отриманням максимально високих результатів.

У діяльності ПОС цей принцип втілюється на трьох рівнях:

- в процесі взаємодії з гласними оперативними підрозділами, а саме, на етапі вирішення питання про використання сил і засобів підрозділу оперативної служби у тій чи іншій оперативній розробці – для прийняття рішення щодо доцільності такого кроку;

- у процесі організації роботи з одночасного виконання завдань різних гласних оперативних підрозділів ОБС на ОРЗ – для забезпечення ефективної розстановки сил і засобів з метою ефективного виконання всіх завдань;

- в процесі організації конкретного оперативно-розшукового заходу – для визначення сил і засобів, необхідних для його виконання.

В ОРД варто виокремити принцип відповідності оперативно-розшукових заходів, засобів і тактики ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань, загрози інтересам суспільства і держави, як це було зроблено авторами проекту Закону України "Оперативно-розшукову діяльність" [33]. В діяльності ПОС він втілюється у правилі відмови гласним оперативним підрозділам у виконанні завдань на ОРЗ, якщо ці заходи не відповідають ступеню зазначеної небезпеки.

Під принципом негласності діяльності ПОС розуміємо правило збереження у суворій таємниці персональних даних особового скла-

ду, місць дислокації службових приміщень та інформації щодо діяльності ПОС. Конспірацію в діяльності ПОС слід розуміти як систему заходів із забезпечення зазначеної таємниці. Конспірація містить два складники - обмеження доступу до інформації, яка втаємничується, та дезінформацію об'єктів впливу.

В площині діяльності ПОС принцип конфіденційності [3, с. 24; 5, с. 66; 13, с. 89; 14, с. 158] втілюється у правилі збереження у таємниці інформації про факт та зміст соціальної взаємодії, що має місце між працівниками ПОС та приватними й посадовими особами.

Висновки. Під принципами діяльності ПОС розуміємо найбільш істотні правила покладені і основу цієї діяльності. Всі вони мають відповідати принципам ОРД та визначати поведінку працівників ПОС, коли прогалини або колізії в праві спричиняють сумніви у тому як потрібно діяти в тій чи іншій ситуації.

Всі принципи діяльності ПОС розмежовуємо на загальні, галузеві та спеціальні. Загальні та галузеві відповідають аналогічним принципам ОРД. Спеціальні є характерними лише для підрозділів оперативної служби.

До загальних принципів діяльності ПОС зараховуємо соціально-правові (законності, гуманізму, повноти та об'єктивності) та організаційно-управлінські (координації; плановості; науковості; поєднання єдиноначальності у вирішенні службових питань з колегіальністю їх обговорення; персональної відповідальності за виконання поставлених завдань). До галузевих – наступальності; відповідності заходів, засобів та тактики ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань та загрози інтересам суспільства і держави; раціональної організації оперативно-розшукових заходів, конспірації. До спеціальних – негласності, конфіденційності у відносинах з громадянами, взаємодії з гласними оперативними підрозділами та ПОТЗ.

Використана література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovnnyk.net>.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Т. В. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2003. – 1440 с.
3. Оперативно-розсыкная деятельность : учебник. – 2-е изд., доп. и перераб. / Под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова, А. Ю. Шуμιлова. – М. : ИНФРА – М., 2004. – 848 с.

4. Погорецький М. А. Принципи здійснення оперативно-розшукової діяльності / М. А. Погорецький // Проблеми законності: респ. міжвід. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – Вип. 50. – С.138 – 145.

5. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I : підручник / О. М. Бандурка. – Х. : НУВС, 2002. – 336 с.

6. Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине. Учебное пособие / [Э. А. Дидоренко, Б. И. Бараненко, В. А. Глазков, Н. И. Курочка, В. А. Силуков, А. Г. Цветков] под ред. Э. В. Виленской. – К.: Центр учебной литературы, 2007. – 264 с.

7. Бараненко Б. И. Методология теории и практики ОРД в современных условиях: проблемы и перспективы (фрагменты из монографии) / Б. И. Бараненко, Э. А. Дидоренко // Вісн. Луганського держ. ун-ту внутр. справ імені Е. О. Дідоренка. – 2010. – спец. вип. № 4 – Ч. 4. – С. 467–571.

8. Должеков О. Ф. Оперативно-розшукова діяльність як правоохоронна функція кримінальної міліції./ О. Ф. Должеков, А. Ф. Думко, І. П. Козаченко. – Одеса: НДРВВ ОІВС, 2000. – 134 с.

9. Грохольський В. Л. Призначення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ і деякі принципи її здійснення / В. Л. Грохольський // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1997. – № 1. – С. 43–45.

10. Принципи оперативно-розшукової діяльності / Козаченко І. П., Грохольський В. Л., Ященко В. А., Шуровський А. М. / За ред. І. П. Козаченка. – К.: Видавництво Національної академії СБ України, 1999. – 160с.

11. Регульський В. Л. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: правові та організаційні основи: Автореф дис... канд. юрид. наук. – К, 1997. – 28 с.

12. Халілев Р. А. Система принципів оперативно-розшукової політики з протидії злочинності на ґрунті етно-конфесійних суперечностей / Р. А. Халілев // Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. – 2010. – Т. 23 (62). – № 1. – 2010. – С. 328–336.

13. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Заг. частина : підручник / Е. О. Дідоренко, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв, В. П. Пилипчук, В. Л. Регульський ; за ред. Л. В. Бородича. – Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. – 390 с.

14. Сервецький І. В. Науково-практичний коментар Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність"/ І. В. Сервецький, В. А. Дашко. – 3-те вид., доп. (Станом на 1 червня 2006 року) – К., – 2006. – 400 с.

15. Основи держави і права: навч. посібн. / [С. Д. Гусарев, Р. А. Каложний, А. М. Колодій та інші.] за ред. А. М. Колодія та А. Ю. Олійника. - К. : Либідь, 1997. - 209 с.

16. Момот В. М. Гарантії законності в оперативно-розшуковій діяльності / В. М. Момот // Шляхи розвитку оперативно-розшукової діяльності сучасних умов : матеріали наук.-практ. конф. на базі Харк. нац. ун-ту внутр. справ (28 листоп. 2009 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Навч. - наук. ін-т підготовки фахівців кримінальної міліції. - Х. : ХНУВС, 2009. - С. 118-121.

17. Токарев А. О. Принцип законності в ОРД СБ України: зміст та сутність поняття / А. О. Токарев // Збірник наукових праць Національної академії СБ України. - 2000. - №1. - С. 14-17.

18. Шевчук О. Ю. Реалізація принципу законності ОРД в умовах сучасної правової держави // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. - 2008. - № 19. - С. 292 - 299.

19. Гуманізм як поняття і соціальне явище [електронний ресурс] // Портал українських журналістів. - Режим доступу: <http://new.humanism.org.ua>

20. Жукоцкий В. Философия и гуманизм: задачи консолидации гуманитарного знания и культуры [Электронный ре-сурс] // Здравый смысл. - 2006. - № 3. - Режим доступа: <http://atheismru.narod.ru>

21. Трофимук М. Латинсько-український словник / М. Трофимук, О. Трофимук. - Львів: ЛБА, 2001. - 694 с. С. 272.

22. Пономаренко Л. Г. Гуманізм як принцип журналістики в сучасному інформаційному суспільстві // Держава та регіони.- Серія: Соціальні комунікації.- 2010 - №1. - Запоріжжя : КПУ. - С. 91-94 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_sk/2010

23. Лазутина Г. В. Профессиональная этика журналиста : учеб. пособ. / Г. В. Лазутина. - М. : Аспект Пресс, 2000. - 208 с.

24. Прохоров Е. П. Введение в теорию журналистики : учеб. для студентов вузов, обучающихся по направлению и специальности "Журналистика" / Е. П. Прохоров. - 5-е изд., испр. и доп. - М. : Аспект Пресс, 2003. - 367 с.

25. Риеман Д. В. Сущность, задачи, принципы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел / Д. В. Ривман. - С. Пб., 1999. - 234 с.

26. Використання в кримінальному процесі матеріалів оперативно-розшукової діяльності та гарантії захисту прав і свобод людини: Монографія /В. М. Тертишник, О. В. Негодченко, І. П. Козаченко, К. В. Анто-

нов.-Дніпропетровськ. – Юрид. акад. МВС України, 2004. – 184 с.; Аксенов А. А. Организация взаимодействия в органах внутренних дел как функция управления: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. / А. А. Аксенов. – М.: Академия МВД СССР, 1974. – 24 с.; Бандурка О. М. – Указ праця. ; Атматжитов В. М. Взаимодействие аппаратов уголовного розыска с другими службами горрайорганов внутренних дел при раскрытии преступлений и пути его дальнейшего совершенствования: Дис ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Атматжитов В. М. – М., 1980. – 256 с.; Гребельский Д. В. Теоретические основы и организационно-правовые проблемы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел. / Д. В. Гребельский – М.: Академия МВД СССР, 1977. – 90 с.; Ермаков К. К. Взаимодействие и координация в органах внутренних дел: Лекция / К. К. Ермаков – М.: Академия МВД СССР, 1971. – 24 с.; Глієвой А. А. Взаємодія кримінальної міліції та оперативних підрозділів Державного Департаменту України з питань виконання покарань у боротьбі зі злочинністю: Дис... канд.. юрид. наук. – 21.07.04. / Глієвой А. А. – Х. – НУВС, 2003. та ін.

27. Некрасов В. А. Оперативне розпізнавання : монографія / [В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк, Н. Є. Філіпенко, Л. В. Родинюк]. – К. : КНТ, 2007. – 216 с.

28. Черков В.А. Оперативно-розыскные правоотношения как правовая категория: сборник материалов научно-практической конференции с международным участием / В. А. Черков. – [Актуальные проблемы борьбы с преступностью в Сибирском регионе], (г. Красноярск, 14-15 февраля 2008 г.) / Сибирский юридический институт МВД России. – Красноярск, 2008. – Ч. 2. – С. 204 – 207.

29. Основы управления в органах внутренних дел: Учебник / Под ред. А. П. Коренева. – М.: Московский университет МВД России; Щит-М, 2003. – 396 с.[Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.coast.ru/referats/uchebnik36.htm>.

30. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : Підручник. – За ред. Ю. Ф. Кравченка. / В. М. Плішкін– К. : НАВСУ, 1999. – 702 с.

31. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел: Общая часть / под ред. В. М. Атматжитова. – М. : Акад. МВД СССР, 1990. – 282 с.

32. Маршунов М. Н. Федеральный Закон "Об оперативно-розыскной деятельности" – в схемах и таблицах: постатейный комментарий. – М. – СПб., 1998. – С. 103-104.

33. Проект Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" № 2134 від 13.06.2008 [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gska2.rada.gov.ua>